

УДК: 632.51:93

© Я.П. Макух, С.О. Ременюк, С.В. Мошківська, 2014

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

та шляхи контролювання борщівника Сосновського

Досліджено рослини борщівника Сосновського та розроблено систему заходів ефективного контролювання його поширення на не орних землях.

бур'яни, борщівник Сосновського, гербіциди, система захисту

Борщівник Сосновського — рослина адвентивна, створена людиною як кормова культура, здатна накопичувати велику кількість органічних речовин. Однак, ця рослина містить сполуки кумарину, що викликають опіки шкіри.

Вид названий на честь російського вченого-ботаніка Дмитра Сосновського. Борщівник Сосновського («ведмежа лапа», «помста Сталіна», «окупант») — багаторічна рослина родини зонтичних із 2—5-річним циклом розвитку. Оскільки довжина листків борщівника часто сягає 2 м, а інколи буває до 3,5 м, відповідно з'явилася народна назва «гераклова трава».

Борщівник вимогливий до світла, погано переносить затінення та покривні посіви. Вимогливий до вологості, у посушливих умовах росте повільно. Рослина еутрофна — потребує родючих ґрунтів або внесення органічних і мінеральних добрив. Добре росте на родючих легко- та середньосуглинкових супіщаних ґрунтах з рН 5,5—7,0 [2].

Борщівник, потрапивши на поля і опинившись без належного догляду, став поширюватися і займати всі вільні місця. За 15 років вид став справжньою загрозою для сільськогосподарських угідь. Тому, знаючи особливості біології росту і розвитку рослин борщівника, можна планувати і розробляти заходи контролю поширення [3].

Методика досліджень. Роботу виконували у відділі гербології Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України (ІБКіЦБ) протягом 2013—2014 рр. Дослідне поле розміщене на чорноземі типових крупнопилуватого середньо-суглинкового механічного складу, з глибиною гумусового горизонту від 100 до 120 см з вмістом

Я.П. МАКУХ,
кандидат сільськогосподарських наук

С.О. РЕМЕНЮК,
кандидат сільськогосподарських наук

С.В. МОШКІВСЬКА,
аспірант
Інститут біоенергетичних культур
і цукрових буряків

гумусу в орному шарі (0—30 см) — 3,9%, що характерно для малогумусних чорноземів. Реакція ґрунтового розчину близька до нейтральної (рН сольової витяжки становить 6,5). Ємність поглинання варіює від 24,8 до 25,4 мг-екв. на 100 г сухого ґрунту, насиченість поглинаючого комплексу — 82—97%; лужногідролізованого азоту в орному шарі ґрунту — 134 мг/кг ґрунту, рухомих форм фосфору і калію — 160 і 96 мг/кг ґрунту.

Схема застосування гербіцидів наступна:

- 1 — **контроль** (рослини бур'яну гербіцидами не обробляють і ніяких інших агротехнічних заходів не проводять);
- 2 — **Раундап, в.р.** (ізопропіламінна сіль гліфосату) — 6,0 л/га (стандарт);
- 3 — **Банвел 4S 480 SL**, в.р.к. (дикамба) — 0,8 л/га;
- 4 — **Магнум**, в.д.г. (метсульфурон-метил) — 0,010 кг/га;
- 5 — **Банвел 4 S 480 SL**, в.р.к. + **Раундап**, в.р. (0,8 л/га + 6,0 л/га);
- 6 — **Магнум**, в.д.г. + **Раундап**, в.р. (0,010 кг/га + 6,0 л/га).

Внесли гербіциди за допомогою спеціального штангового колісного газового обприскувача. Розпилювачі щілинного типу. Тиск газу через редуктор був постійним — 2,1 атм. Витрата робочої рідини — 250—260 л/га. Обприскування завжди проводили у суху сонячну погоду з температурою повітря 19—23°C і відносною вологістю 57—78%.

Перед обприскуванням рослини

борщівника Сосновського зрізували і чекали протягом 10—15-ти днів нових молодих пагонів, щоб вони відросли на висоту 15—20 см.

Перед внесенням гербіцидів на ділянках здійснювали облік стебел рослин бур'яну і проводили заміри їх висоти та фіксували фази росту й розвитку. Застосування гербіцидів і обліки ефективності їх дії на рослини бур'яну здійснювали згідно з вимогами «Методики випробування і застосування пестицидів» [1].

Дослідження були польовими, дрібноділянковими. Площа облікових ділянок — 2 м², повторність дослідів — 4-разова. Розміщення ділянок — рендомізоване. Рослини борщівника Сосновського з'явилися на місці проведення дослідів більше

двох років тому. За цей час вони активно розмножились та накопичили значну підземну масу. Заходи захисту проти бур'яну в минулі роки не проводили.

Результати досліджень. Обліки ефективності дії різних гербіцидних баквих комбінацій на рослини борщівника Сосновського проведені через 30 днів після обприскування згідно зі схемою досліджень. Одержали такі результати:

На ділянках варіанту 1 рослини борщівника Сосновського успішно проходили етапи онтогенезу і розпочали цвітіння.

На ділянках варіанту 2 в результаті дії гербіциду Раундап (6,0 л/га) надземна частина рослин повністю відмерла (100%).

На ділянках варіанту 3 в результаті дії гербіциду Банвел 4S 480 SL, к.с. (0,8 л/га) рослини борщівника Сосновського мали пригнічений вигляд, листки були скручені. Однак, надземні частини рослин залишалися живими і продовжували вегетацію.

На ділянках варіанту 4 в результаті дії гербіциду Магнум, в.д.г. (0,010 кг/га) у рослин борщівника Сосновського спостерігалася пригнічення надземних частини (скручування листків і їх часткове відмирання, скручені верхівки пагонів). Надземні частини рослин бур'яну виживали і продовжували вегетацію.

На ділянках варіанту 5 в результаті дії гербіцидних композицій Банвел 4S 480 SL, к.с. + Раундап, в.р. у нормі витрати 0,8 + 6,0 л/га

рослини борщівника Сосновського не відросли, спостерігалася повна загибель надземних частин рослин. На ділянках варіанту 6 в результаті дії композиції гербіцидів Магнум, в.д.г. + Раундап, в.р. (0,010 кг/га + 6,0 л/га) у рослин борщівника Сосновського надземні частини відмирили повністю (100%).

Наступні обліки ефективності дії гербіцидних комбінацій на рослини борщівника Сосновського, які були передбачені у досліді (через 60 днів після обприскувань) істотних змін рівня ефективності не виявили. Активного відростання нових пагонів на варіантах з використанням гербіцидів не зафіксовано. Воночас і підвищення показників відмирання не помічено. Ситуація з рослинами борщівника Сосновського була відносно стабільною.

ВИСНОВКИ

У результаті досліджень ефективності дії різних гербіцидів та їх баквих композицій на рослини борщівника Сосновського встановлено найбільш ефективні варіанти: Банвел 4S 480 SL, к.с. + Раундап, в.р. у нормі витрати 0,8 + 6,0 л/га та Магнум, в.д.г. + Раундап, в.р. у нормі витрати 0,010 кг/га + 6,0 л/га, що забезпечували відмирання надземної частини бур'яну і частково пошкоджували підземну.

Обов'язковою умовою успішного контролювання борщівника Сосновського у посівах сільськогосподарських культур є своєчасне обстеження посівів з визначення

видового складу сходів бур'янів у фазі сім'ядоль з метою наступного проведення захисних заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика випробування і застосування пестицидів / С.О. Трибель, Д.Д. Сігарьова, М.П. Секун, О.О. Іващенко та ін.; за ред. проф. С.О. Трибеля. — К.: Світ, 2001. — 448 с.
2. Бурда Р.И. Антропогенная трансформация флоры / Р.И. Бурда. — К.: Наук. думка, 1991. — 168 с.
3. Іващенко О.О. Зелені сусіди / О.О. Іващенко. — К.: Фенікс, Колобій, 2013. — 480 с.

Макух Я.П., Ременюк С.О., Мошківська С.В.

Биологические особенности и пути контроля борщевика Сосновского

Проведены исследования растений борщевика Сосновского, разработана система приемов эффективного контроля на непахотных землях химическими препаратами.

сорняки, борщевик Сосновского, гербициды, система защиты

Makukh J., Remeniuk S., Moshkivska S.

Biological features of hogweed (*Heracleum sphondylium*) and ways of its control

*Hogweed (*Heracleum sphondylium*) plants have been studied; the system of measures for effective its control on non-arable lands with chemicals has been developed.*

weeds, hogweed, herbicides, control system

Рецензент:

Іваніна В.В.,

кандидат сільськогосподарських наук
Інститут біоенергетичних культур
і цукрових буряків

СУМІСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСЕКТИЦИДІВ І РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН НА НАСІННІВІЙ КОНЮШИНІ

Розробник — Секун Микола Павлович, доктор сільськогосподарських наук, професор

Інститут захисту рослин УААН

Тел.: (044) 257-11-24

E-mail: plant_prot@ukr.net

Сумісне застосування інсектициду Карате 050 ЕС, к.е. разом із регулятором росту рослин Емістим С на насінницьких посівах конюшини забезпечує ефективність дії проти конюшинового насінніда-апіона в межах 84—100%. При цьому додатковий урожай насіння становить майже 100%, чистий дохід — 860—1150 грн/га, окупність затрат — майже 5 разів у розрахунку на 1 га посівів. За застосування одного тільки інсектициду додатковий урожай становив лише близько 70%.